

2. Subjektin ja agentin kysymyksiä

”Kun perinteisessä kieliopissa puhutaan **subjektista**, voidaan tarkoittaa neljää osittain päällekkäistä ilmiötä. Nämä ovat looginen eli asiasubjekti (jota T-kieliopissa sanottaisiin syväsubjektiksi), kieliopillinen subjekti (pintarakenteen subjekti), psykologinen subjekti eli teema sekä tekijä eli semanttisesti määritelty subjekti.” (Hakulinen– Karlsson 1979, 158) Tekijät eli aidot agenttiivit ovat tavallisesti toimintaan aktiivisesti osallistuvia, inhimillistarkoitteisia substantiiveja tai pronomineja (samat 1979, 159).

Subjektin lajit

1) Määräinen Jos subjekti on ilmaistu nominilla tai persoonapronominilla, se on joka tapauksessa **määräinen**:

Imre szorgalmasan tanul. – Imre lukee ahkerasti.

Te magyar vagy? – Oletko sinä unkarilainen?

2) Epämääräinen

Valaki csengetett. Csengettek. – Joku soitti ovikelloa.

Azt mondják, hogy... – Sanovat/sanotaan, että...

A félelem ilyen viharaiban delejessé válik az ember... (50) – Näissä kauhun myrskyissä ihminen muuttuu magneettiseksi... (98)

3) Yleinen (agentin häivyttäminen)

a) Verbinmuodoilla

Segédigével tagadunk. (37) – Kiellämme apuverbeillä. (70)

Bevehetjük az inventárba... (52) – Otettakoon se mukaan inventaarioon... (102)

Lassan járj, tovább érsz. – Kiiruhda hitaasti.

Minden dolgát szemfényvesztésnek hinnétek. (Arany) –

...ihme, taikatempu teist' ois joka työnsä. (Manninen) -

tkp. Luulisitte hänen kakkia tekojaan taikatempuiksi.

...és ahová csak néztek: legyek! (16) – ...ja kun vilkaiset ympärillesi, näet joka puolella kärpäsiä! (25)

Kopognak. – Joku koputtaa ovelle.

Hogy hívnak? – Millä nimellä sinua kutsutaan?

...láthatják, dolgozik. (39) – ...hän teki työtä, niin kuin näkyi. (73)

A két foxit Mukinak és Kisasszonyinak hívták. (43) – Kettuterrierien nimet olivat Muki ja Neiti. (82)

Meg van terítve (= az asztal). – Pöytä on katettu.

Későre jár (=az idő). – On jo myöhä.

Esik (az eső). – Sataa (vettä).

Havazik. – Sataa lunta.

Villámlik. – Salamoi.

Csöpörgött. (23) – Sataa tihuutti. (39)

b) Verbin infiniittimuodoilla

– Grammaattinen infinitiivisubjekti voi esiintyä unkarissa seuraavien yksipersonaisten verbien yhteydessä: *kell* 'täytyy', *illik* 'sopii', *sikerül* 'onnistuu', *tetszik* 'suvaitsee', *lehet* 'voi', *van* 'on', *nincs* 'ei ole' tai muiden vastaavien sanojen kanssa *szükséges* 'tarvitsee', *muszaj* 'pakko', *szabad* 'saa', *érdemes* 'kannattaa', *tilos* 'kielletty', *jó* 'hyvä', *rossz* 'huono', *hasznos* 'hyödyllinen', *fölösleges* 'tarpeeton', *hiábavaló* 'turha', *hiba* 'virhe' jne.

Pelkkä infinitiivi on yleisen subjektin funktiossa. Rakenne voidaan muuttaa unkarissa varsinaisen tekijän persoonaa ilmaisevaksi käyttämällä infinitiivin possessiivisia taivutusmuotoja tai/ja lisäämällä vastaavien persoonapronominien datiivi, joka toimii näin agenttiivina:

Nem kell/érdemes/sikerült megcsinálni. – *Ei tarvitse/kannata/onnistunut tehdä.*

Nincs mit tenni. – *Ei voi tehdä mitään.*

Nem lehet megcsinálni. – *Ei voi tehdä.*

Nem kell/érdemes/sikerült megcsinálnom. – *Minun ei tarvitse/kannata/onnistunut tehdä.*

Nekem nem kell/érdemes/sikerült megcsinálni/megcsinálnom. – *Minun ei tarvitse/kannata/onnistunut tehdä.*

– Apuverbin *lehet* yhteydessä ei voi menetellä samalla tavalla (**Nem lehet megcsinálnom.*) Niiden kohdalla ovat potentiaalijohdosten persoonamuodot käytössä: *Nem csinálhatom meg.* Infinitiivimuodot vastaavat syvärakenteen määräisiä subjekteja.

Nem kell/érdemes/sikerült megcsinálnom. – *Minun ei tarvitse/kannata/onnistunut tehdä.*

Nekem nem kell/érdemes/sikerült megcsinálni/megcsinálnom. – *Minun ei tarvitse/kannata/onnistunut tehdä.*

...munkához kell látnom... (7) – *minun täytyy käydä työhön käsiksi (7)*

– Agentin täydellinen defokusointi, häivyttäminen on mahdollista unkarissa potentiaaliverbien partisiippimuotojen tai pelkän infinitiivin avulla.

A világ megismerhető. – *Maailma voidaan oppia tuntemaan.* (oik. *on tunnettavissa*)

Az ablakból az egész város látható. – *Ikkunasta näkee koko kaupungin.* (oik. *nähtävänä*)

Ilyet csak divatlapban látni. (28) – *Sellaisia näkee vain muotilehdissä.* (52)

...szinte minden szomszédunkat jól érthetni, valójában azonban az égardta világon semmit... (25) – *...luulee tajuavansa melkein kaikki ympäristön äänet, vaikka itse asiassa ei tajua mitään... (43)*

...néven nevezni annyi, mint a nevet örökösen feláldozni a megnevezett dolognak... (7)

– *asioiden nimeäminen merkitsee, että ihminen kerran toisensa jälkeen uhraa nimen nimetylle asialle... (7)*

– Grammaattinen analyysi tulkitsee unkarin rakenteen *olla* + gerundi adverbiaalirakenteeksi, jossa grammaattinen subjekti on ilmaistuna, mutta ei agenttiivia.

[63] *Az üzlet zárva van.* – *Kauppa on kiinni/suljettu.*

Agentittomat ilmaukset voidaan asettaa asteikkoon, josta käy ilmi agentin häivyttämisen, defokusoinnin aste:

látsz > *látunk* > *látnak* > *lát az ember* > *látható* > *látni/láthatni*
näet > *nähdään* > *näkee/näkyy* > *on nähtävissä/nähtävänä*

Suomen passiivin vastineita unkarissa

A	B	C	D	E	F	G
+/- me	- me	+ me	+ me	- me	- me	+ me
+/- te	+ te	- te	+ te	- te	+ te	- te
+/- he	+ he	+ he	- he	+ he	- he	- he

A: Kun **halutaan** esittää kehoitus ryhmälle, johon puhuja itse kuuluu, **käytetään** monikon 1. persoonan imperatiivimuotoa.

B: **Keksitäänkö** hyviä vastineita?... Kun vastineita **etsitään...**, **löydetäänkö** kunnollisia ...**Katseltakoon** vaikka seuraavaa poimielmaa...

C: Suomessa **syödään** leipää melko paljon.

D: Nyt **punnitaan** Virolaisen uskottavuus... **Uskotaanko** nyt isäntärenkiin?

E: Aikanaan se (= laulujoutsen) **täytetään.**

F: No, ollaanko tässä vielä kauan?

G: Joko nyt **lähdetään?** – Me **mennään.**